

Smlouva o půjčování zvukových nosičů – a co dál ...

Šimona Šimonová

Od ledna 2004 vešla v platnost nová smlouva mezi ochrannými autorskými organizacemi (dále OAO), tj. OSA, Intergram, Dilia, a knihovnyami budujícími fondy audiálních dokumentů, které nabízejí k absenčnímu půjčování svým uživatelům v rámci České republiky.

Jaká tedy nová smlouva je a co z ní vyplývá pro české knihovny?

Předchozí smlouva deklarovala knihovnám možnost absenčního půjčování za poplatky vyměřované dle velikosti fondu knihovny. S upřímností je nutno konstatovat, že tyto poplatky byly poměrně nízké a neodpovídaly trendu cenového růstu a nákladů na trhu AV nosičů v posledním desetiletí. Asi i proto otevřely OAO na podzim roku 2002 diskusi kolem novelizace smlouvy. Zde se ovšem ukázal i zásadní rozpor v pojmání skutečnosti mezi oběma smluvními stranami.

Stanovisko OAO tvrdě zastávané vycházelo z cen a celkového stavu trhu s hudebními nosiči v souladu s požadavky jimi zastupovaných stran. Toto odráželo i jejich prvotní požadavek neobnovit smlouvu o možnosti absenčního půjčování zvukových nosičů. Tento požadavek byl později zmírněn na možnost absenčního půjčování s odkladnou lhůtou (od nákupu do knihovny) 10 let a obsahoval (pro knihovny neúměrně vysoké) požadavky na výši poplatků odváděných OAO za možnost absenčního půjčování.

Naproti tomu knihovny se zásadně stavěly za právo svých uživatelů na přístup k jimi spravovaným fondům, s přihlédnutím k vysokým cenám trhu se zvukovými nosiči, a tudíž jejich menší dostupností pro nižší příjmové kategorie uživatelů.

Okolnosti všech jednání, při nichž byli knihovníci zastupováni Národní knihovnou ČR, byly pro všechny pracovníky hudebních oddělení značně psychicky náročné. Byly sepsovány petice čtenářů na podporu úsilí knihoven. Na stránkách internetové konference probíhaly rozčilené (místy rozlícené) diskuse a návrhy řešení se vršily jeden na druhý. Zjišťovaly se poměry, které panují v této oblasti v knihovnách zemí EU, USA i Austrálie.

V roce 2003 byla ustavena pracovní skupina pro konstruktivní postup při koncipování návrhů nového znění smlouvy s OAO. Závěry skupiny, zveřejněné v konferenci, byly poté předávány k další diskusi dr. Richterem z Národní knihovny ČR, pověřeným vyjednáváním s OAO. Na podzim roku 2003 do jednání vstoupilo i Ministerstvo kultury ČR, jehož stanovisko posunulo celou záležitost výrazně kupředu. Nabídlo totiž OAO záruku paušální platby z fondů MKČR za knihovny, které nevybírají manipulační poplatky za absenční půjčování zvukových nosičů. **V lednu roku 2004 tedy vstoupila v platnost nová smlouva mezi OAO a knihovnyami ČR o absenčním a prezenčním půjčování zvukových nosičů veřejnosti.**

Jejími klíčovými body jsou:

- roční paušální poplatek placený MK ČR ochranným autorským svazům za knihovny, které půjčují zvukové nosiče bez dalších manipulačních poplatků,
- povinnost dalších odvodů financí ve výši 40 % ročně z vybraných poplatků pro ty knihovny, jež vybírají

- manipulační poplatky za zvukové nosiče,
- povinnost pro knihovny dodržovat u novinek (tj. titulů pocházejících z aktuálního roku) při půjčování odkladnou lhůtu 9 měsíců,
- právo správců OAO na kontrolu dodržování smlouvy u jednotlivých knihoven.

Hodnocení smlouvy ze strany knihoven je celkem jednoznačné:

- + Velkou pomocí bylo zajištění paušální roční platby ze strany Ministerstva kultury ČR.
- Naopak ustanovení, která knihovny vnímají negativně, jsou příliš dlouhá odkladná lhůta pro absenční půjčování (dříve 3 měsíce, knihovny by byly akceptovaly i 6 měsíců) a
- vysoké procento z odváděných manipulačních poplatků (původní návrh 20 % a 30 %).

Jak vypadá praktický dopad nové smlouvy na život knihoven?

1. Některé dojdou k závěru, že odvádění procent z poplatků je pro ně neefektivní, a rozhodnou se pro půjčování bezplatné. Jiné, se „zuby skřípějícími“, budou poplatky odvádět, protože by jejich hospodaření bylo těmito kroky zkomplikováno.
2. Mnohé knihovny, pravděpodobně s ohledem na dlouhou odkladnou lhůtu, změní svoji akviziční politiku při doplňování fondu zvukových nosičů – tj. tam, kde výslovně není nutno, nebudou nakupovat „třeskuté“ novinky a budou častěji využívat nabídek z internetu pro hledání doby vydání příslušného nosiče.
3. Knihovny budou muset být připraveny na možnost kontroly ze strany OAO.

Nejhorší noční můra hudebních knihovníků odletěla, ale konec práce nenastal. Před námi jsou aktivity při tvorbě novely autorského zákona, kde by měly být zákonně zohledněny i ty body, které knihovníky v rámci smlouvy s OAO neuspokojily:

- jasná deklarace práva uživatele na přístup k informacím – tudíž i zvukovým nosičům,
- zrušení nebo maximální snížení odkladné lhůty pro půjčování podle vzoru zemí EU,
- snížení nebo zrušení plateb OAO.

Přejme si šťastnou cestu ...